

Zápis

z 10. jednání komise pro spravedlivě důchody (dále jen „KSD“, popř. „komise“) konaného dne 28. února 2020

Předsedkyně omluvila nepřítomnost ministryně, i když nevyločila její pozdější příchod. Přednostně udělila slovo p. Píclovi, který omluvil pozdní odeslání podkladů k jednání, neboť byla upřednostněna jejich kvalita před dodržením jednacího řádu; předsedkyně se k omluvě připojila.

Uvedla, že mezi předchozím a nynějším jednáním proběhla schůzka svolaná k tématu DR premiérem – nejedná se o vytvoření paralelního orgánu vůči komisi, ale o rekapitulaci na vládní úrovni v užším složení. V březnu bude svolána další schůzka. Potvrdila, že legislativní výstup z KSD by měl být předložen vládě v létě tohoto roku.

Dnešní diskuse bude rozdělena na parametrické varianty 0. pilíře (s vyjádřením expertů), parametrické varianty 1. pilíře (s vyjádřením expertů) a souhrnné stanovisko zástupců politických stran. Předsedkyně stručně zrekapitulovala dosavadní vývoj daného tématu: v říjnu 2019 ideová diskuze, v listopadu 2019 základní teze 1. pilíře, v lednu 2020 konkrétní makro- a mikro- dopady. Dosavadní závěry: úspornou variantu nikdo nepodporuje, spravedlivá je příliš nákladná, takže MPSV rozpracovává pouze technickou. Všechny varianty splňovaly kritérium srozumitelnosti, spravedlivá obsahovala bonusy za péči (o děti i závislé osoby) a za delší dobu pojištění, než je „výchozí“ parametr, technická je kompromisem mezi oběma krajními, takže obsahuje pouze jako prvek FVZ (ovšem ve výši 100% průměrné mzdy), ale nikoli uvedené bonusy, zatímco úsporná kladla důraz na udržitelnost systému, avšak za cenu potlačení spravedlnosti a důstojnosti (výše důchodu), takže obsahuje FVZ pouze ve výši 80% průměrné mzdy.

Technická varianta je tedy dále rozpracována ve slidech, které tvoří podkladový materiál pro dnešní jednání. Základ pro diskusi tvoří slide č. 8, 0. pilíř je blíže popsán na slidu č. 10, jeho dopady na nově přiznané důchody na slidech č. 11 a 12, tzv. benefit ratio (13 a 14), tabulka salda slide č. 15.

Z finančních projekcí salda vyplývá, že zbývá prakticky posledních 5 let na to, aby mohl být systém přeměněn, např. zavedením nových „vnějších“ příjmů, jimiž nemusí být nezbytně nutně zvýšené daně, ale spíše přestavění vládních priorit; předpokládá se, že na příštím jednání ministryně provede politické shrnutí.

V odborné diskusi vystoupil nejprve p. Potůček, který se tázal, proč - když 0. pilíř má mít charakter solidární a 1. pilíř zásluhový - jsou oba principy opět slučovány.

P. Machanec vysvětlil (na grafu, který byl pouze promítán), že odstranění 1. redukční hranice je kompenzováno 0. pilířem. Změna v zásluhovosti se neprojeví u 92 % nově přiznaných starobních důchodů s celoživotním příjmem nad úrovní 44 % průměrné mzdy. Upozornil dále, že dnes je průměrná doba důchodového pojištění 45 let u mužů a 43 let u žen, což je důvodem pro bonus za dobu pojištění. Rozdíl je způsoben především nižší věkovou hranicí pro nárok žen.

P. Vostatek ocenil modelaci, ale zapochyboval o srozumitelnosti systému. Doporučil zaměřit se na jedinou variantu, která by měla mít od roku 2022 náklady 7 mld. Kč navíc, a od 32 % průměrné mzdy odvodit rovný důchod.

Předsedkyně zdůraznila, že 32 % průměrné mzdy je hranicí sociální (byť nikoli rozpočtové) udržitelnosti; čemuž ovšem neodpovídá částka 10 500 Kč.

P. Jahoda podpořil rozdělení pilířů na 0. a 1., ale upozornil, že modely vytvářejí budoucí mezigenerační nespravedlnosti, protože na slidu č. 15 se přiznává, že hodnotu 0. pilíře bude nutno v čase snižovat.

Předsedkyně zopakovala, že návrh nelze realizovat bez současného vnějšího zdroje příjmů.

P. Jahoda pak položil otázku ke slidům č. 14 a 15, jak je možné, že při zvyšování důchodů žen a prakticky zachování důchodů mužů se zlepšuje saldo příjmů a výdajů.

Předsedkyně vysvětlila, že výsledek je dán zvýšením pojistného pro OSVČ o 25 %. Souhlasí, že disproporce mezi zaměstnanci a OSVČ být musí, ovšem nikoli v současném rozsahu.

P. Krebs upozornil, že materiál není formulován laicky. Vyslovil pochybnost nad správností směru, kdy v důsledku zvýšení důchodů nízkopříjmových osob nedojde ke stejnému snížení či odebrání jiných dávek.

P. Kahoun připomněl, že je třeba definovat „spravedlnost“ v důchodovém **pojištění**, neboť zatímco v současném systému tvoří zásluhová složka 75 % (a tedy solidární 25 %), podle návrhu by její podíl klesl dokonce na 17 %.

Předsedkyně položila (spíše řečnickou) otázku, zda skutečně spravedlnost definovat chceme.

P. Potůček poznamenal, že 0. pilíř by měl být jednoduchý a vyjadřovat solidaritu; přitom jej nelze nastavit na vyšší laťku skokem, ale je třeba vytvořit pravidla postupného zvyšování.

P. Hutař se dotázal, jak se budou počítat tzv. předčasné starobní důchody, jejichž poměr se za posledních pět let zvýšil ze 24 na 27 %, a připomněl, že se neřeší ostatní druhy důchodů.

P. Machanec odpověděl, že krácení předčasných důchodů bude zachováno, a to v 1. pilíři, kde bude rovněž zahrnuta bonifikace za přesluhování.

Předsedkyně pak okomentovala slidy k 1. pilíři (t. j. č. 17 až 22), upozornila, že podvarianty lze samozřejmě kombinovat „křížem“ (například A1 + B2) v závislosti na politických preferencích a že je nutná také zásadní změna 3. pilíře. Návrh charakterizovala jako umožňující velmi citlivé nastavení modelů v závislosti na vlivu na jednotlivé skupiny obyvatelstva; plánem by mělo být do 5 let rozdělit systém na 0. a 1. pilíř a zapojit více nepojistné vnější příjmy.

V diskusi p. Vostatek připomněl svou dřívější myšlenku, t. j. pouze zrušit redukční hranici, ale nezavádět bonusy, které jinde ve světě nejsou.

P. Pernes uvedl, že orgány Rady seniorů podporují rozdělení pilířů i zavedení bonusů; osobně souhlasí s p. Potůčkem o **postupném** zvyšování hodnoty 0. pilíře, s čímž by mělo jít ruku v ruce postupné zvyšování pojistného OSVČ.

Předsedkyně potvrdila, že Evropská komise v úterý o České republice konstatovala, že zde nadále trvá stav, že OSVČ benefitují z nízkých vyměřovacích základů pro pojistné.

P. Stelzerová (Česká ženská lobby, z. s.) uvedla, že podporuje bonusy za péči (i o závislé osoby), a upozornila, že nezapočtení studia se týká spíše žen.

P. Lorman doporučil rozdělit debatu na část metodickou a část procesní.

P. Dryml upozornil, že oslabení zásluhovosti je na hraně ústavnosti. K úvaze o zvýšení pojistného OSVČ poznamenal, že není vhodné „měnit pravidla uprostřed hry“.

Předsedkyně uvedla, že zajišťuje analýzu ústavního právníka JUDr. Jana Kudrny, Ph.D., dá ji členům KSD k dispozici.

P. Jahoda poznamenal, že při použití FVZ v hodnotě 100 % průměrné mzdy by si polepšilo 70 % žen, zatímco při hodnotě 80 % pouze 51 %.

V politické části diskuse zaznělo:

P. Pekarová Adamová upozornila na snížení zásluhovosti a dotázala se, jak MPSV spočítalo změnu oproti současnému systému, proč se nemá zvyšovat důchodový věk a jak by se (při zavedení diskutovaných změn) ušetřilo v jiných sociálních systémech.

Předsedkyně poznamenala, že pět let se na důchodový věk „nesáhne“ (vláda Zprávu o stavu důchodového systému České republiky „pouze“ vzala na vědomí).

P. Machanec vysvětlil, že prvních 44 % průměrné mzdy, tj. do tzv. 1. redukční hranice se započítává 100 %, tedy skoro čtyřnásobně než příjmy nad touto hranicí. Ve výpočtu procentní výměry je obsažena tedy velká solidarita, takže neplatí rovnice „procentní výměra rovná se zásluhový princip“. K potenciální úspoře uvedl, že v roce 2019 pobíralo cca 50 tisíc seniorů příspěvek na bydlení v hodnotě 1,25 mld. Kč, úspora by odhadem činila pouze 10 %, protože potřeba příspěvku je dána více osobní bytovou situací než výší důchodu. Systém dávek by zůstal beze změn, jejich výši by změna důchodů ovšem příliš neovlivnila.

P. Michalík (STAN) podporuje rozdělení na 0. a 1. pilíř; bylo by vhodné spočítat, jaký by byl nutný posun důchodového věku, aby mohl při stejné rozpočtové zátěži zůstat 0. pilíř na hodnotě 30 % průměrné mzdy.

P. Bauer uvedl, že nepodporuje oslabení zásluhovosti ani diskutované řešení ve vztahu k OSVČ. Poznamenal, zda se jedná o významnou reformu, jsou-li řešeny jen

nejnižší důchody a zpřehlednění systému. Doporučil do příštího jednání dopočítat simulace 0. pilíře v závislosti na zrušení nebo aspoň úspoře v oblasti sociálních dávek, čímž vždy ODS podmiňuje navýšení minimálního důchodu. Připomněl, že stále není řešena příjmová stránka, na což máme jen 5 let a požádal předsedkyni o osobní názor na zvyšování důchodového věku – bez možnosti jeho změny jsou velmi zúženy možnosti pro návrh reformy. Dotázal se na stanovisko zástupce MF ČR.

P. Malá (MF) upozornila, že rozhodujícími příjmy státního rozpočtu jsou pojistné a daně a mnoho dalších významných příjmů již není k dispozici; přitom 80 % výdajů státního rozpočtu je mandatorních.

Předsedkyně poznamenala, že srozumitelnost důchodů je zásadní, protože v budoucnu nebudou stačit jen státní důchody. V souvislosti s tím připomněla nutnost úprav 3. pilíře, který neplní zamýšlenou funkci. Konstatovala, že není tajemstvím určitý nesoulad mezi ní a ministryní v otázce zvyšování důchodového věku, nicméně pokud vláda rozhodla o zachování stávající úpravy důchodového věku, bylo by expertně nekorektní prodloužení věku kalkulovat. Ke 3. pilíři blíže uvedla, že je třeba přesvědčit mladou generaci k výraznějšímu spoření na důchod, když průměrná úložka je 700 Kč/měs. (což stát stojí 20 miliard za rok) a úspory se většinou vybírají jednorázově.

P. Hrnčíř zdůraznil, že bez součinnosti s MF (která příliš nefunguje) se reforma povede jen obtížně; přitom je ekonomicky vhodná doba, ale vláda se nechová úsporně. Nesouhlasil se zvýšením odvodů OSVČ.

Předsedkyně vyzvala, aby výroky nesklouzly do teze „OSVČ zaplatí vše“; vyvrátila domněnku, že se uvažuje o zvýšení minimálního vyměřovacího základu o 50 %, nýbrž pouze o 25 %.

P. Sklenák konstatoval, že jsme ve fázi, kdy je třeba o všech změnách hovořit v komplexu, není-li dohodnuto vše, není dohodnuto nic. K podvariantám uvedl, že nejbližší mu je kombinace A1 + B1.

P. Dolejš navrhl, aby bylo především definováno, co má reforma vlastně obsahovat a představovat, zejména zda má být spíše adaptační nebo transformační, jak se shodnout na architektuře, dohodnout se na 0. pilíři, míře důstojnosti a způsobu financování – postupně do financování 0. pilíře zapojovat daně. Postupovat gradualisticky jistě lze, pokud je shoda na cílové architektuře. Poznamenal, že by nebylo vhodné, aby 0. pilíř degradoval k chudinské dávce, a že OSVČ je třeba řešit - postupně nikoli skokově. Uvedl, že důchodový věk by měl být diskutován dříve než v roce 2024.

P. Martínek doporučil nalézt motivační prvek pro zaměstnání nad potřebnou dobu a s pojištěním OSVČ příliš nehýbat z důvodu dopadů na začínající podnikatele. Uvedl, že podle modelačních případů budou důchody u osob s nižšími příjmy vyšší než nyní a že u některých mužů jsou důchody o něco nižší. Otázal se na závislost na dodavatelích u modelačního SW.

P. Machanec poznamenal, že mikrosimulační model pochází od specializované firmy, stabilita je zajištěna. Ve všech variantách (kromě A3) je důchod u osob s příjmy pod první redukční hranicí vyšší než nyní, neboť 0. pilíř je vyšší než součet základní a

procentní výměry. Pokud by u mužů došlo v důsledku takové změny k menšímu poklesu nově přiznaných důchodů oproti současnému stavu, je to kompenzováno bonusem za dobu pojištění „nad průměrnou dobu“ a valorizací v průběhu výplaty, která je vyšší.

P. Adámek (ANO) poznamenal, že nehovoří ani za ANO, ani za senátorský klub, ale hlavně naslouchá odborníkům, aby bylo možno připravit kvalifikované stanovisko za hnutí. Doporučil nerezignovat na úpravu zásluhové složky, která v návrzích zůstává zakonzervovaná. Bylo by však třeba mít od vlády zpětnou vazbu na návrhy MPSV a je třeba na problematiku nahlížet dlouhodobě, rozdělit cíle pro jedno volební období a cíle za jeho horizont.

Předsedkyně uvedla, že příště bude jistě přítomna ministryně, která tuto rovinu zodpoví.

P. Hampl za KDU-ČSL vyjádřil podporu připravovaných změn. Jedná se o krok správným směrem. Je přitom potřeba akcentovat nejen solidární, ale také zásluhovou část důchodu včetně zásluhy rodičů při výchově dětí a dále ocenění péče o závislé osoby. Pro zachování zásluhovosti je také důležitý parametr bonifikace za dobu pojištění, a to i jako motivace k dobrovolnému pozdějšímu odchodu do důchodu. V parametrech návrhu dále podporujeme 500 Kč navíc za každé vychované dítě pro matky, případně otce. To je důležité zejména pro již přiznané důchody. Dále rovněž podporujeme fiktivní vyměřovací základ pro pečující. Zároveň jsme ale proti zrušení možnosti využít vyloučenou dobu, což by mohlo poškodit matky s vyššími příjmy. Uplatnění vyloučených dob by při dalších úpravách bylo důležité i pro matky starších dětí do 10 let věku nebo pro osoby v předdůchodovém věku (55+). Zároveň je potřeba upravit informační systémy ČSSZ, aby obsahovaly informace o náhradních dobách pojištění, aby si každý průběžně mohl spočítat budoucí důchod. Do budoucna s ohledem na demografický vývoj je evidentní, že jediným zdrojem nemůže být pouze pojistné – podobně jako v ostatních vyspělých evropských zemích. Zároveň je nezbytná celková změna daňového mixu, protože daňové zatížení práce je u nás v poměru k ostatním daním vysoké. Za základ udržitelnosti systému považujeme zvýšit porodnost a vytvořit podmínky pro stabilitu rodin. Z demografického hlediska je také nezbytná podpora rodin se 3 a více dětmi. Současně je změnu potřeba náležitě zohlednit i ve vdovských a vdoveckých důchodech, aby v důsledku změn nebyly oslabeny. Dopady jednotlivých variant je potřeba propočítat i s ohledem na možné varianty změn v porodnosti a rozdílný dopad jednotlivých opatření na hospodářský růst v důsledku zvýšení důchodů.

Předsedkyně upozornila, že makroekonomický model s hospodářským růstem počítá; poté ukončila jednání s tím, že další bude 3. dubna 2020 v 9:00 na obvyklém místě.

Zapsal: Voříšek